

POSTANOWIENIE

Dnia 6 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Dziergawka

w sprawie płk. w st. spocz. H. B.

po rozpoznaniu na posiedzeniu bez udziału stron w dniu 6 marca 2025 r.

w przedmiocie zażalenia prokuratora Instytutu Pamięci Narodowej Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Ł.

na postanowienie Wojskowego Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 18 listopada 2024 r., sygn. akt So 18/23, o umorzeniu postępowania,

na podstawie art. 437 § 1 i 2 k.p.k.

p o s t a n o w i ł

uchylić zaskarżone postanowienie i sprawę przekazać

Wojskowemu Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania.

UZASADNIENIE

W dniu 28 grudnia 2023 r. do Wojskowego Sądu Okręgowego w Warszawie wpłynął akt oskarżenia przeciwko płk. w st. spocz. H. B..

H. B. został oskarżony o to, że:

I. „w dniu 28 stycznia 1982 r. w Ł., będąc wiceprokuratorem Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Ł., a tym samym funkcjonariuszem państwa komunistycznego stosującego w okresie stanu wojennego w Polsce wobec osób będących w opozycji do ówczesnej władzy masowe represje, w tym przez instrumentalne stosowanie przepisów dotyczących stanu wojennego zaostrzających odpowiedzialność karną, w śledztwie tejże prokuratury

prowadzonym za sygn. Pg [...], przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, iż po uprzednim wszczęciu śledztwa w trybie doraźnym, wydał wobec A. M. postanowienie o przedstawieniu zarzutów popełnienia przestępstwa z art. 48 ust. 2 i 3 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, polegającego na tym, że w styczniu 1982 r. w P., sporządził, a następnie w dniu 26 stycznia 1982 r. na terenie swego zakładu pracy — Fabryki [...] „Y.” rozpowszechniał mogące wywołać niepokój publiczny ulotki zawierające fałszywe wiadomości na temat stanu wojennego oraz poczynił władz PRL, jak również nawołujące do stawienia władzy czynnego oporu, a następnie zastosował wobec A. M. środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na okres trzech miesięcy do 27 kwietnia 1982 r., co skutkowało bezprawnym pozbawieniem wolności A. M. na czas powyżej 14 dni w okresie od 28 stycznia 1982 r. do 2 marca 1982 r., to jest do dnia wydania wobec niego wyroku przez Sąd [...] Okręgu Wojskowego w B., albowiem materiał dowodowy zgromadzony w sprawie nie dawał podstaw do przyjęcia, że podejrzany swoim zachowaniem wypełnił znamiona przypisanego mu czynu, gdyż sporządzone a następnie rozpowszechniane przez niego ulotki stanowiły wyłącznie emocjonalny wyraz sprzeciwu A. M. wobec bezprawnie wprowadzonego stanu wojennego skutkującego pozbawieniem społeczeństwa podstawowych praw i wolności obywatelskich deklarowanych przez Konstytucję PRL i gwarantowanych przez prawo międzynarodowe i stanowiło represję oraz wyraz poważnego prześladowania A. M. z powodu prezentowanych przez niego przekonań i poglądów społeczno-politycznych, a tym samym naruszył prawa A. M. do wyrażania takich przekonań i opinii, czym dopuścił się zbrodni komunistycznej, stanowiącej jednocześnie zbrodnię przeciwko ludzkości, działając na szkodę interesu publicznego i prywatnego A. M.,

tj. o czyn z art. 165 § 2 k.k. z 1969 r. zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej — Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2023 r. poz. 102);

II. w dniu 29 stycznia 1982 r. w Ł., będąc wiceprokuratorem Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Ł., a tym samym funkcjonariuszem państwa

komunistycznego stosującego w okresie stanu wojennego w Polsce wobec osób będących w opozycji do ówczesnej władzy masowe represje, w tym przez instrumentalne stosowanie przepisów dotyczących stanu wojennego zaostrzających odpowiedzialność karną, w śledztwie tejże prokuratury prowadzonym za sygn. Pg [...], przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, iż po uprzednim wszczęciu śledztwa w trybie doraźnym, wydał wobec P. N. postanowienie o przedstawieniu zarzutów popełnienia przestępstw z art. 48 ust. 2 i 3 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, polegających na tym, że w dniu 27 stycznia 1982 r. w M. sporządził w celu rozpowszechnienia trzy ulotki mogące wywołać niepokój publiczny, a zawierające fałszywe wiadomości na temat stanu wojennego oraz poczynąń władz PRL, jak również nawołujące do stawienia władzy oporu oraz że w tym samym miejscu i dniu w godzinach od 16:30 do 19:00 poprzez rozlepianie na terenie miasta trzech ulotek rozpowszechniał mogące wywołać niepokój publiczny fałszywe wiadomości na temat stanu wojennego oraz poczynąń władz PRL, jak również nawołujące do stawienia oporu władzy, a następnie zastosował wobec P. N. środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na okres trzech miesięcy do 28 kwietnia 1982 r., co skutkowało bezprawnym pozbawieniem wolności P. N. na czas powyżej 14 dni w okresie od 28 stycznia 1982 r. do 2 marca 1982 r., to jest do dnia wydania wobec niego wyroku przez Sąd [...] Okręgu Wojskowego w B., albowiem materiał dowodowy zgromadzony w sprawie nie dawał podstaw do przyjęcia, że podejrzany swoim zachowaniem wypełnił znamiona przypisanych mu czynów, albowiem sporządzone, a następnie rozpowszechniane przez podejrzanego ulotki stanowiły wyraz sprzeciwu P. N. wobec bezprawnie wprowadzonego stanu wojennego skutkującego pozbawieniem społeczeństwa podstawowych praw i wolności obywatelskich deklarowanych przez Konstytucję PRL i gwarantowanych przez prawo międzynarodowe i stanowiło represję oraz wyraz poważnego prześladowania P. N. z powodu prezentowanych przez niego przekonań i poglądów społeczno-politycznych, a tym samym naruszył prawa P. N. do wyrażania takich przekonań i opinii, czym dopuścił się zbrodni komunistycznej, stanowiącej jednocześnie

zbrodnię przeciwko ludzkości, działając na szkodę interesu publicznego i prywatnego P. N.,

tj. o czyn z art. 165 § 2 k.k. z 1969 r. zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej — Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2023 r. poz. 102);

III. w dniu 12 lutego 1982 r. w Ł., będąc wiceprokuratorem Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Ł., a tym samym funkcjonariuszem państwa komunistycznego stosującego w okresie stanu wojennego w Polsce wobec osób będących w opozycji do ówczesnej władzy masowe represje, w tym przez instrumentalne stosowanie przepisów dotyczących stanu wojennego zaostrzających odpowiedzialność karną, w śledztwie tejże prokuratury prowadzonym za sygn. Pg [...]1, przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, iż po uprzednim wszczęciu śledztwa w trybie doraźnym, wydał wobec U. K. postanowienie o przedstawieniu zarzutów popełnienia przestępstwa z art. 48 ust. 3 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, polegającego na tym, że w lutym 1982 r. w Ł. działając wspólnie i w porozumieniu z J. C. i innymi osobami w celu rozpowszechniania sporządzała ulotki mogące wywołać niepokój publiczny, a zawierające fałszywe wiadomości na temat poczynañ władz PRL w okresie obowiązywania stanu wojennego oraz wzywające do stawiania oporu władzy i organizowania nielegalnej organizacji podziemnej, a następnie zastosował wobec U. K. środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na okres trzech miesięcy do 11 maja 1982 r., co skutkowało bezprawnym pozbawieniem wolności U. K. na czas powyżej 14 dni w okresie od 12 lutego 1982 r. do 11 maja 1982 r., albowiem materiał dowodowy zgromadzony w sprawie nie dawał podstaw do przyjęcia, że swoim zachowaniem podejrzana wypełniła znamiona przypisanego jej czynu, gdyż sporządzone przez nią ulotki stanowiły wyłącznie wyraz protestu U. K. wobec bezprawnie wprowadzonego stanu wojennego i ograniczenia swobód obywatelskich, skutkującego pozbawieniem społeczeństwa podstawowych praw i wolności obywatelskich deklarowanych przez Konstytucję PRL i gwarantowanych przez prawo międzynarodowe i stanowiło represję oraz wyraz poważnego

prześladowania pokrzywdzonej z powodu prezentowanych przez nią przekonań i poglądów społeczno-politycznych, a tym samym naruszył jej prawa do wyrażania takich przekonań i opinii, czym dopuścił się zbrodni komunistycznej, stanowiącej jednocześnie zbrodnię przeciwko ludzkości, działając na szkodę interesu publicznego i prywatnego U. K.,

tj. o czyn z art. 165 § 2 k.k. z 1969 r. zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej — Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2023 r. poz. 102);

IV. w dniu 12 lutego 1982 r. w Ł., będąc wiceprokuratorem Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Ł., a tym samym funkcjonariuszem państwa komunistycznego stosującego w okresie stanu wojennego w Polsce wobec osób będących w opozycji do ówczesnej władzy masowe represje, w tym przez instrumentalne stosowanie przepisów dotyczących stanu wojennego zaostrzających odpowiedzialność karną, w śledztwie tejże prokuratury prowadzonym za sygn. Pg [...]1, przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, iż po uprzednim wszczęciu śledztwa w trybie doraźnym, wydał wobec J. C. postanowienie o przedstawieniu zarzutów popełnienia przestępstwa z art. 48 ust. 3 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, polegającego na tym, że w lutym 1982 r. w Ł. działając wspólnie i w porozumieniu z U. K. i innymi osobami w celu rozpowszechniania sporządzał ulotki mogące wywołać niepokój publiczny, a zawierające fałszywe wiadomości na temat poczynąń władz PRL w okresie obowiązywania stanu wojennego oraz wzywające do stawiania oporu władzy i organizowania nielegalnej organizacji podziemnej, a następnie zastosował wobec niego środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na okres trzech miesięcy do 11 maja 1982 r., co skutkowało bezprawnym pozbawieniem wolności J. C. na czas powyżej 14 dni w okresie od 12 lutego 1982 r. do 11 maja 1982 r., albowiem materiał dowodowy zgromadzony w sprawie nie dawał podstaw do przyjęcia, że swoim zachowaniem wypełnił znamiona przypisanego mu czynu, gdyż sporządzone przez niego ulotki stanowiły wyłącznie wyraz protestu J. C. wobec bezprawnie wprowadzonego stanu wojennego i ograniczenia swobód obywatelskich, skutkującego

pozbawieniem społeczeństwa podstawowych praw i wolności obywatelskich deklarowanych przez Konstytucję PRL i gwarantowanych przez prawo międzynarodowe i stanowiło represję oraz wyraz poważnego prześladowania J. C. z powodu prezentowanych przez niego przekonań i poglądów społeczno-politycznych, a tym samym naruszył prawa J. C. do wyrażania takich przekonań i opinii, czym dopuścił się zbrodni komunistycznej, stanowiącej jednocześnie zbrodnię przeciwko ludzkości, działając na szkodę interesu publicznego i prywatnego J. C.,

tj. o czyn z art. 165 § 2 k.k. z 1969 r. zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej — Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2023 r. poz. 102);

V. w dniu 12 lutego 1982 r. w Ł., będąc wiceprokuratorem Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Ł., a tym samym funkcjonariuszem państwa komunistycznego stosującego w okresie stanu wojennego w Polsce wobec osób będących w opozycji do ówczesnej władzy masowe represje, w tym przez instrumentalne stosowanie przepisów dotyczących stanu wojennego zaostrażających odpowiedzialność karną, w śledztwie tejże prokuratury prowadzonym za sygn. Pg [...]1, przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, iż po uprzednim wszczęciu śledztwa w trybie doraźnym, wydał wobec T. D. postanowienie o przedstawieniu zarzutów popełnienia przestępstwa z art. 48 ust. 3 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, polegającego na tym, że w lutym 1982 r. w Ł. działając wspólnie i w porozumieniu z U. K. i innymi osobami w celu rozpowszechniania sporządzał ulotki mogące wywołać niepokój publiczny, a zawierające fałszywe wiadomości na temat poczynañ władz PRL w okresie obowiązywania stanu wojennego oraz wzywające do stawiania oporu władzy i organizowania nielegalnej organizacji podziemnej, a następnie zastosował wobec niego środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na okres trzech miesięcy do 11 maja 1982 r., co skutkowało bezprawnym pozbawieniem wolności T. D. na czas powyżej 14 dni w okresie od 12 lutego 1982 r. do 11 maja 1982 r., albowiem materiał dowodowy zgromadzony w sprawie nie dawał podstaw do przyjęcia, że swoim zachowaniem wypełnił on

znamiona przypisanego mu czynu, gdyż sporządzone przez niego ulotki stanowiły wyłącznie wyraz protestu T. D. wobec bezprawnie wprowadzonego stanu wojennego i ograniczenia swobód obywatelskich, skutkującego pozbawieniem społeczeństwa podstawowych praw i wolności obywatelskich deklarowanych przez Konstytucję PRL i gwarantowanych przez prawo międzynarodowe i stanowiło represję oraz wyraz poważnego prześladowania pokrzywdzonego z powodu prezentowanych przez niego przekonań i poglądów społeczno-politycznych, a tym samym naruszył prawa T. D. do wyrażania takich przekonań i opinii, czym dopuścił się zbrodni komunistycznej, stanowiącej jednocześnie zbrodnię przeciwko ludzkości, działając na szkodę interesu publicznego i prywatnego T. D.,

tj. o czyn z art. 165 § 2 k.k. z 1969 r. zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej — Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2023 r. poz. 102);

VI. w dniu 11 stycznia 1982 r. w P., będąc wiceprokuratorem Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Ł., a tym samym funkcjonariuszem państwa komunistycznego stosującego w okresie stanu wojennego w Polsce wobec osób będących w opozycji do ówczesnej władzy masowe represje, w tym przez instrumentalne stosowanie przepisów dotyczących stanu wojennego zaostrzających odpowiedzialność karną, w śledztwie tejże prokuratury prowadzonym za sygn. Pg [...]2, przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, iż po uprzednim wszczęciu śledztwa w trybie doraźnym, wydał wobec S. R. postanowienie o przedstawieniu zarzutów popełnienia przestępstwa z art. 47 ust. 1 w zb. z art. 48 ust. 1 i 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, polegającego na tym, że pełniąc zasadniczą służbę wojskową w 2. Kompanii Szkolnej Jednostki Wojskowej [...] w T., po ogłoszeniu stanu wojennego w okresie od 13 grudnia 1981 r. wśród pełniących z nim służbę żołnierzy działał na szkodę interesów bezpieczeństwa i obronności PRL oraz rozpowszechniał fałszywe wiadomości mogące osłabić gotowość obronną PRL i wywoływać niepokój wśród żołnierzy 2. Kompanii, a następnie zastosował wobec S. R. środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na okres trzech

miesiący do 11 kwietnia 1982 r., co skutkowało bezprawnym pozbawieniem wolności S. R. na czas powyżej 14 dni w okresie od 11 stycznia 1982 r. do 11 kwietnia 1982 r., albowiem materiał dowodowy zgromadzony w sprawie nie dawał podstaw do przyjęcia, że swoim zachowaniem wypełnił on znamiona przypisanego mu czynu, bowiem postawa podejrzanego była jedynie wyrazem krytyki wobec poczynąń władz państwowych i wprowadzenia stanu wojennego, skutkującego pozbawieniem społeczeństwa podstawowych praw i wolności obywatelskich deklarowanych przez Konstytucję PRL i gwarantowanych przez prawo międzynarodowe i stanowiło represję oraz wyraz poważnego prześladowania pokrzywdzonego z powodu prezentowanych przez niego przekonań i poglądów społeczno-politycznych, a tym samym naruszył prawa S. R. do wyrażania takich przekonań i opinii, czym dopuścił się zbrodni komunistycznej, stanowiącej jednocześnie zbrodnię przeciwko ludzkości, działając na szkodę interesu publicznego i prywatnego S. R.”,

tj. o czyn z art. 165 § 2 k.k. z 1969 r. zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej — Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2023 r. poz. 102).

Do akt niniejszej sprawy nie została dołączona uchwała właściwego sądu dyscyplinarnego zezwalającą na pociągnięcie oskarżonego płk. w st. spocz. H. B. do odpowiedzialności karnej.

Postanowieniem z dnia 18 listopada 2024 r., sygn. akt So 18/23 Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie na podstawie art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k. postępowanie karne przeciwko oskarżonemu płk. w st. spocz. H. B. umorzył wobec faktu, że prokurator nie uzyskał wymaganej zgody na ściganie karne oskarżonego.

Zażalenie na to postanowienie złożył prokurator Instytutu Pamięci Narodowej Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Ł. zarzucając mu obrazę przepisów postępowania karnego, mającą istotny wpływ na treść orzeczenia, a to przepisu art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k., polegającą na błędnym przyjęciu, że w kwestii odpowiedzialności karnej H. B. koniecznym jest uzyskanie zezwolenia na ściganie przewidzianego dla osób chronionych immunitetem, podczas gdy z treści art. 135 § 1 w zw. z art. 93 § 1-6 ustawy z dnia 28 stycznia

2016 roku Prawo o prokuraturze (tekst jednolity: Dz. U. z 2024 r., poz. 390) wynika, iż wyrażenie zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej niezbędne jest jedynie wobec prokuratorów sprawujących swój urząd lub pozostających w stanie spoczynku.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Wojskowemu Sądowi Okręgowemu w Warszawie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zażalenie zasługiwało na uwzględnienie, dlatego też Sąd Najwyższy postanowił uchylić zaskarżone postanowienie i przekazać sprawę Wojskowemu Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania.

Podstawowym problemem prawnym, który ma wpływ na rozstrzygnięcie w przedmiotowej sprawie jest odpowiedź na pytanie, czy warunkiem obowiązywania immunitetu formalnego jest posiadanie statusu prokuratora, który nabywa się z momentem doręczenia zawiadomienia o powołaniu i który ustaje z chwilą wygaśnięcia stosunku służbowego, czy też prokurator zachowuje immunitet formalny także wtedy, kiedy kwestia pociągnięcia go do odpowiedzialności karnej za czyny objęte zarzutami oskarżenia przypadające na czas sprawowania urzędu, aktualizuje się już po zakończeniu tego okresu, niezależnie od późniejszego statusu tego prokuratora. Chodzi wszakże o ustalenie, czy istnieje konieczność uzyskania zezwolenia na ściganie w stosunku do byłego prokuratora za czyny popełnione w trakcie i w związku ze sprawowaniem urzędu, a więc w stosunku do osoby, która nie jest prokuratorem w czynnej służbie, ani prokuratorem w stanie spoczynku.

Podkreślić w tym miejscu trzeba, że czas dokonania czynu lub okoliczności jego popełnienia (związek z zajmowanym stanowiskiem) nie mają znaczenia dla określenia czasu trwania immunitetu. Istotny jest moment pociągania prokuratora do odpowiedzialności karnej (chwila wszczęcia postępowania *in personam*), obojętnie czy za czyny przed, czy po objęciu urzędu. Immunitet obowiązuje bowiem także co do czynów popełnionych przed objęciem stanowiska prokuratora (zob. A.

Kiełtyka, W. Kotowski, A. Ważny, Prawo o prokuraturze. Komentarz, LEX/el 2021, t. 6 do art. 135; A. Herzog, Postępowanie w sprawach o uchylenie immunitetu prokuratorskiego - stan prawny i praktyka (część I), Prokuratura i Prawo 2008, nr 4, s. 7). Jeśli zatem potrzeba przedstawienia zarzutów osobie podejrzanej ujawni się po wygaśnięciu stosunku służbowego, co miało miejsce w przedmiotowej sprawie, wówczas nie ma przeszkód do dokonania stosownej czynności procesowej i dalszego prowadzenia postępowania karnego. Podsumowując, nie ma więc w kwestii obowiązywania tego immunitetu znaczenia to, że zarzucany określonej osobie jako podejrzanej czyn został popełniony w czasie, gdy pełniła ona jeszcze funkcję nim chronioną. Źródłem immunitetu jest bowiem status tej osoby (sędziego lub prokuratora), chroniący prawidłowe, niezależne wykonywanie zadań z nim związanych, jego działanie zaś aktualizuje się z momentem nawiązania stosunku służbowego i wygasa z chwilą jego rozwiązania.

Jedynie postulatywnie wskazuje się w orzecznictwie, że zasadne jest, aby byli sędziowie nie mogli być pociągnięci do odpowiedzialności karnej ani pozbawieni wolności bez uprzedniej zgody właściwego sądu, określonego w ustawie, jeżeli przedmiotem postępowania miałby być czyn popełniony w czasie zajmowania stanowiska sędziowskiego i pozostający w związku z wykonywaniem obowiązków sędziowskich, co dotyczy odpowiednio prokuratorów (zob. postanowienie SN z dnia 14 stycznia 2025 r., I KZ 42/24).

Zatem istotną kwestią jest ustalenie, czy podejrzany H. B. posiadał status prokuratora lub prokuratora w stanie spoczynku w momencie wszczęcia postępowania karnego przeciwko niemu. Z akt przedmiotowej sprawy wynika, że H. B. pracował jako prokurator, ale po zakończeniu pracy w Prokuraturze Wojskowej i nabyciu uprawnień emerytalnych, podjął pracę jako adwokat we własnej kancelarii adwokackiej, którą prowadził w Ż. od 2004 do 2020 r. Zarzuty w przedmiotowej sprawie zostały mu przedstawione dniu 16 sierpnia 2022 r. (k. 260 akt), a zatem w tym czasie nie posiadał już statusu prokuratora.

Przechodząc do analizy przedmiotowej sprawy, na wstępie należy odnieść się do przepisów dotyczących kwestii immunitetu przysługującego prokuratorowi. Aktualnie kwestię tę reguluje przepis art. 135 § 1 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r., Prawo o prokuraturze, który wskazuje, że Prokurator oraz Prokurator Generalny nie

może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani tymczasowo aresztowany bez zezwolenia sądu dyscyplinarnego, a zatrzymany - bez zgody przełożonego dyscyplinarnego. W dacie zaś popełnienia przez H. B. zarzucanych czynów obowiązywała ustawa z dnia 14 kwietnia 1967 r. o Prokuraturze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (t.j. Dz. U. z 1980 r. Nr 10, poz. 30, z późn. zm.), która w art. 68 przewidywała immunitet materialny, wskazując, że nadużycie przez prokuratora wolności słowa przy wykonywaniu obowiązków służbowych, stanowiące ściganą z oskarżenia prywatnego obrazę lub zniesławienie strony, jej pełnomocnika lub obrońcy, świadka lub biegłego, podlega ściganiu wyłącznie w drodze dyscyplinarnej. Dopiero w ustawie z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (pierwotnie: o Prokuraturze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, t.j. Dz. U. z 2011 r. Nr 270, poz. 1599, z późn. zm.), w art. 68 ust. 1, a następnie w art. 54 ust. 1 wskazanej ustawy, kwestia immunitetu formalnego została uregulowana w formie zbliżonej do aktualnie obowiązującej, wskazując, że prokurator nie może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani tymczasowo aresztowany bez zezwolenia sądu dyscyplinarnego, a zatrzymany - bez zgody przełożonego dyscyplinarnego.

Już w tym miejscu wypada zaznaczyć, że fakt obowiązywania immunitetu prokuratorskiego w stosunku do prokuratorów w stanie spoczynku nie budzi wątpliwości (zob. uchwała SN z dnia 23 maja 2024 r., I ZI 35/23; zob. także B. Naleziński, (w:) Konstytucja RP. Komentarz, red. P. Tuleja, LEX/el 2023, t. 2 do art. 181; R. Piotrowski, *Pozycja ustrojowa sędziego*, Warszawa 2015, s. 41; J. Gudowski, T. Ereciński, J. Iwulski, (w:) *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa. Komentarz*, red. J. Gudowski, LEX/el 2009, t. 4 do art. 80 u.s.p.; uchwała SN z dnia 7 lutego 2024 r., I ZI 27/22; uchwała SN z dnia 12 września 2006 r., SNO 40/06).

Co istotne, kwestia zakresu temporalnego immunitetu prokuratorskiego zawisła obecnie w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej Sądu Najwyższego, w sprawie II ZZP 1/24, jako pytanie prawne skierowane przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego.

W zaskarżonym postanowieniu Wojskowy Sąd Okręgowy zajął stanowisko, akceptując pogląd wyrażony w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 7 maja

2024 r. w sprawie o sygn. akt I KZ 8/24, zgodnie z którym „sędzia, w tym sędzia wojskowy, objęty jest immunitetem określonym w przepisie art. 181 Konstytucji RP, skonkretyzowanym w ustawach ustrojowych sądownictwa, również wtedy, kiedy kwestia pociągnięcia go do odpowiedzialności karnej, za czyny popełnione w czasie sprawowania urzędu, aktualizuje się już po zakończeniu tego okresu i to niezależnie od późniejszego statusu tego sędziego, w szczególności od zachowania, bądź też nie, statusu sędziego w stanie spoczynku. Wobec treści art. 135 § 1 Ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze, powyższe ma swoje odpowiednie odniesienie do sytuacji prawnej prokuratora, w tym byłego prokuratora wojskowego”.

Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie powołał się na cytowane wyżej stanowisko Sądu Najwyższego, wskazując, że przyjęta powyżej wykładnia zakresu obowiązywania wynika z istoty i celu immunitetu sędziowskiego oraz z konstytucyjnej zasady równości obywateli wobec prawa (tak: postanowienie SN z dnia 15 marca 2011 r., WZ 8/11; postanowienie SN z dnia 25 kwietnia 2017 r., WZ 19/16). Rzecz jednak w tym, że stanowisko zawarte w zaskarżonym postanowieniu oparte zostało na orzeczeniach, które stanowią odosobnioną linię orzeczniczą, a ponadto nie znajduje oparcia w aktualnym stanie normatywnym.

Podkreślić trzeba, że Wojskowy Sąd Okręgowy całkowicie pominął istnienie poglądu przeciwnego co do zakresu ochrony immunitetowej, wyraźnie dominującego zarówno w literaturze, jak i w orzecznictwie. Tym samym nie można zaakceptować sytuacji, w której przy istnieniu istotnej rozbieżności poglądów sąd *meriti* opowiada się za poglądem mniejszościowym, ignorując istnienie poglądu dominującego, a tym samym w żaden sposób nie wykazując, dlaczego nie jest on słuszny i należy przyjąć pogląd przeciwny. W takim układzie procesowym, dowolne i niezasadne jest ustalenie w zaskarżonej decyzji, że uzyskanie zezwolenia na pociągnięcie byłego prokuratora wojskowego do odpowiedzialności karnej jest niezależne od tego, czy dzisiaj prokurator ten posiada status prokuratora w stanie spoczynku, czy też nie.

Słusznie w tej kwestii zauważa skarżący, że sąd błędnie przyjął, że dla pociągnięcia do odpowiedzialności karnej H. B. koniecznym jest uzyskanie zezwolenia przewidzianego dla osób chronionych immunitetem. Prawidłowe

rozumienie normy prawnej wyrażonej w art. 135 § 1 w zw. z art. 93 § 1-6 ustawy Prawo o prokuraturze winno bowiem prowadzić do stwierdzenia, że uzyskanie zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej niezbędne jest jedynie wobec prokuratorów sprawujących swój urząd lub pozostających w stanie spoczynku. Za taką interpretacją przemawia wykładnia językowa przepisów odnoszących się do immunitetu formalnego prokuratora, która jest jasna i pozwala na jednoznaczne stwierdzenie, że jest nim objęty wyłącznie prokurator, także w stanie spoczynku, a tym samym nie dotyczy on osoby, która tej funkcji nie pełni, nawet jeśli pełniła ją w przeszłości.

Rację ma także skarżący, wskazując na odrębny status prokuratora, w tym również prokuratora w stanie spoczynku, oraz status prokuratora wynikający z zakończenia stosunku służbowego. Prokurator w stanie spoczynku zgodnie z treścią art. 127 ustawy Prawo o prokuraturze ponosi dalej odpowiedzialność dyscyplinarną i podlega jurysdykcji sądów dyscyplinarnych za ewentualne delikty dyscyplinarne popełnione w czasie sprawowania służby, jak i w okresie, gdy pozostaje w stanie spoczynku. Natomiast osoba, która zrzekła się funkcji lub została złożona z urzędu nie podlega sądownictwu dyscyplinarnemu właśnie dlatego, że nie posiada immunitetu. Osoba taka nie może być stroną postępowania dyscyplinarnego, a więc niemożliwe jest prowadzenie wobec niej postępowania o uchylenie immunitetu (zob. wyrok SN z dnia 16 czerwca 2004 r., SNO 25/04; uchwała SN z dnia 18 stycznia 2006 r., SNO 64/05; uchwała SN z dnia 12 września 2008 r., SNO 71/08, postanowienie SN z dnia 2 marca 2021 r., I DI 7/21).

Podkreślić należy, że pozbawienie prokuratora immunitetu może nastąpić wyłącznie w dwóch przypadkach: prawomocnego orzeczenia Sądu, w tym Sądu Dyscyplinarnego o złożeniu z urzędu oraz dobrowolnej rezygnacji z urzędu. Rezygnacja z urzędu stanowi świadomą decyzję osoby sprawującej funkcję, ze wszystkimi tego, znanymi osobie ustępującej, konsekwencjami, w tym także wygaśnięciem ochrony immunitetowej. Utrata immunitetu w tym trybie nie narusza zatem zasady równości prawa wobec wszystkich obywateli i jest zgodna z wolą ustawodawcy.

Instytucja immunitetu, jako wyjątek od zasady równości wobec prawa skierowana jest do zamkniętego i określonego przepisami kręgu osób, a krąg ten

nie może być dowolnie kształtowany. Jak słusznie wskazano w orzecznictwie, w świetle konstytucyjnych zasad państwa prawnego i zasady równości wobec prawa immunitet formalny sędziego stanowi wyjątek od powszechnych zasad odpowiedzialności karnej. Nie może zatem podlegać interpretacji rozszerzającej, a sposób wykładni i stosowania przepisów o tym immunitecie musi być podporządkowany realizacji zarysowanych wyżej funkcji (zob. uchwała SN z dnia 7 lutego 2024 r., I ZI 79/23; uchwała SN z dnia 24 lutego 1998 r., I KZP 36/97). Nierównością wobec prawa byłoby przyjęcie braku podstaw do pociągnięcia byłego prokuratora do odpowiedzialności karnej z uwagi na brak możliwości uchylenia immunitetu, którego *de facto* nie posiada.

W tym miejscu trzeba przypomnieć, że kwestia temporalnego zakresu ochrony immunitetowej była już przedmiotem pytania prawnego skierowanego do Sądu Najwyższego w trybie art. 441 § 1 k.p.k. Postanowieniem z dnia 20 czerwca 2012 r. w sprawie o sygn. akt I KZP 7/12 wskazano, że warunkiem obowiązywania immunitetu formalnego prokuratora jest posiadanie statusu prokuratora, który nabywa się z momentem doręczenia zawiadomienia o powołaniu i który ustaje z chwilą wygaśnięcia stosunku służbowego, co następuje po upływie trzech miesięcy od doręczenia zawiadomienia o odwołaniu, chyba że na wniosek prokuratora określono krótszy termin. W uzasadnieniu przedmiotowego postanowienia została zawarta przekonująca argumentacja, która powinna zostać uwzględniona także przy rozpoznaniu przedmiotowej sprawy. Sąd Najwyższy wskazał bowiem, że z uwagi na wyjątkowość instytucji immunitetu, który stanowi odstępstwo od zasady legalizmu, konieczne jest dokonywanie literalnej wykładni przepisów go regulujących. Taki charakter immunitetu wyklucza rozszerzenie zakresu temporalnego jego działania. Wykładnia językowa przepisów statuujących immunitet formalny prokuratora jest jasna i pozwala na jednoznaczne stwierdzenie, że jest nim objęty prokurator (także w stanie spoczynku), a tym samym nie dotyczy on osoby, która tej funkcji nie pełni (nawet jeśli wcześniej ją sprawowała). Sąd Najwyższy odniósł się także do wyników wykładni celowościowej. Wskazał, że immunitet jest środkiem służącym zapewnieniu prokuratorom odpowiednich zabezpieczeń prawnych, dzięki którym będą oni niezależni, nieskrępowani czynnikami zewnętrznymi, które mogłyby zakłócić prawidłowe wykonywanie zadań

w sposób obiektywny. Realizacja tego celu immunitetu następuje wobec osoby piastującej stanowisko prokuratora i w tym sensie chroni ją przed naciskami i szykanami ze strony osób trzecich. Ochrona ta ma jednak charakter wtórny, uzależniony od potrzeby zapewnienia niezależności na czas sprawowania urzędu lub na wypadek, gdyby dana osoba, która przeszła już w stan spoczynku, miała powrócić do sprawowania funkcji prokuratora. Sąd Najwyższy podkreślił także, że przedmiotowy immunitet chroni prokuratora również co do czynów popełnionych przed objęciem tego stanowiska, co także wskazuje na to, że czas dokonania czynu lub okoliczności jego popełnienia (związek z zajmowanym stanowiskiem) nie mają znaczenia dla określenia czasu trwania immunitetu. Istotny jest bowiem moment pociągania prokuratora do odpowiedzialności karnej (chwila wszczęcia postępowania *in personam*), obojętnie czy za czyny przed, czy po objęciu urzędu. Jeśli zatem potrzeba przedstawienia zarzutów osobie podejrzanej ujawni się po wygaśnięciu stosunku służbowego, wówczas nie ma przeszkód do dokonania stosownej czynności procesowej i dalszego prowadzenia postępowania karnego (zob. uzasadnienie postanowienia SN z dnia 14 stycznia 2025 r., I KZ 42/24).

Powyższy pogląd, ograniczający temporalny zakres obowiązywania immunitetu prokuratorskiego do czasu posiadania statusu prokuratora (a więc prokuratora w czynnej służbie i prokuratora w stanie spoczynku) i opowiadający się za zwolnieniem z konieczności uzyskania zezwolenia na ściganie byłego prokuratora, jest szeroko aprobowany w literaturze (zob.m.in. A. Herzog, *Postępowanie w sprawach o uchylenie immunitetu prokuratorskiego - stan prawny i praktyka* (część I), *Prokuratura i Prawo* 2008, nr 4, s. 8; A. Kiełtyka, W. Kotowski, A. Ważny, *Prawo o prokuraturze. Komentarz*, LEX/el 2021, t. 6 do art. 135; R.A. Stefański, *Immunitet prokuratorski*, *Prokuratura i Prawo* 1997, nr 2, s. 63-87; zob. również S. Dąbrowski, A. Łazarska, (w:) *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz*, red. A. Górski, LEX/el 2013, t. 9 do art. 80; B. Janusz-Pohl, *Immunitety w polskim postępowaniu karnym*, Warszawa 2009, s. 161; odmiennie natomiast: K. Szczucki, (w:) *Konstytucja RP. Tom II. Komentarz do art. 87-243*, red. L. Bosek, M. Safian, Legalis 2016, t. 8 do art. 181). Także w orzecznictwie przeważa stanowisko przyjęte w sprawie I KZP 7/12 (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 lipca 2012 r., SNO 32/12; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2006

r., SNO 64/05; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2022 r., II ZIZ 16/22; postanowienie SN z dnia 20 grudnia 2023 r., I KK 432/23).

Argumentu za przyjęciem poglądu dominującego dostarcza także wykładnia systemowa. Mianowicie w różnych aktach prawnych ustawodawca zdecydował się wyraźnie rozszerzyć zakres temporalny obowiązywania immunitetu formalnego. Oznacza to, że tam, gdzie jego zamiarem było objęcie immunitetem także osób już niepiastujących stanowisk, w ramach których istnieje ochrona immunitetowa, dał temu wyraz wprost, co dotyczy chociażby regulacji w odniesieniu do Prezesa, wiceprezesów i dyrektora Najwyższej Izby Kontroli, którzy objęci są względnym immunitetem formalnym również po zaprzestaniu pełnienia zajmowanych stanowisk (zob. art. 88 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 623) – „przepis ust. 1 (statuujący immunitet formalny stosuje się odpowiednio również po ustaniu stosunku pracy”). W tej sytuacji brak regulacji należy poczytywać za argument przemawiający za węższą wykładnią przepisów normujących immunitety (zob. Barbara Janusz-Pohl: Immunitety w polskim postępowaniu karnym, Warszawa 2009, s. 188).

Sięgając z kolei do wykładni historycznej, wypada zauważyć, że w nieobowiązującej już ustawie z dnia 8 czerwca 1972 r. o ustroju sądów wojskowych (Dz. U. z 1972 r. Nr 22, poz. 166 z późn. zm.), w art. 22 § 4 wskazano, iż określony tam immunitet formalny sędziego wojskowego dotyczy również „sędziego, który został odwołany lub utracił stanowisko, jeżeli przedmiotem postępowania miałby być czyn popełniony w czasie zajmowania stanowiska sędziowskiego i pozostający w związku z wykonywaniem obowiązków sędziowskich”.

Sąd Najwyższy w przedmiotowej sprawie przyjmuje za trafne stanowisko, zgodnie z którym **w obecnym stanie normatywnym immunitet przysługuje jedynie prokuratorom sprawującym swój urząd lub pozostającym w stanie spoczynku. Wobec powyższego nie ma potrzeby, a nawet możliwości, uzyskania zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej wobec prokuratora, który utracił taki status. Z chwilą wygaśnięcia stosunku służbowego dopuszczalne jest ściganie karne byłego prokuratora bez zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej za wszelkie przestępstwa (jeśli tylko nie upłynął termin przedawnienia ich karalności), także te, które zostały**

popelnione w związku ze sprawowanym urzędem prokuratorskim, niezależnie od czasu ich popelnienia. Powyższe oznacza, że brak jest przeszkód do rozstrzygnięcia kwestii odpowiedzialności karnej H. B., albowiem wygaśnięcie stosunku służbowego prokuratora powoduje także ustanie ochrony immunitetu prokuratorskiego (zob. postanowienie SN z dnia 20 grudnia 2023 r., I KK 432/23).

Skoro immunitet prokuratorski obejmuje tylko okres, gdy dana osoba posiada status prokuratora, utrata statusu prokuratora stanowi ujemną przesłankę procesową do dalszego kontynuowania postępowania w przedmiocie zezwolenia na pociągnięcie byłego prokuratora do odpowiedzialności karnej, co w konsekwencji doprowadziłoby do umorzenia postępowania immunitetowego. Dlatego też Sąd Najwyższy, mając na uwadze, że utrzymanie w mocy zaskarżonego postanowienia doprowadziłoby do faktycznej bezkarności Henryka Bieńka, z uwagi na brak konieczności, a raczej brak możliwości, uzyskania zezwolenia na ściganie byłego prokuratora, który nie posiada immunitetu.

Reasumując, Wojskowy Sąd Okręgowy umarzając postępowanie pominął literalną treść przepisów, wbrew zasadzie *clara non sunt interpretanda*, a tym samym przychylił się do odosobnionego i nietrafnego poglądu prawnego, pomijając istnienie poglądu dominującego, bez żadnego odniesienia do niego i prawidłowego uzasadnienia swojej decyzji. Sąd Najwyższy, po przeanalizowaniu argumentacji przemawiającej za przyjęciem każdego z dwóch poglądów, po analizie akt sprawy oraz uwzględnieniu dorobku literatury i orzecznictwa doszedł do przekonania, że stanowisko sądu I instancji było wadliwe. W związku z powyższym należało uchylić zaskarżone postanowienie i sprawę przekazać Wojskowemu Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, albowiem nie zachodzi w niej negatywna przesłanka procesowa określona w art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k.

Mając na uwadze powyższe, należało orzec jak w części dyspozytywnej postanowienia.

[J.J.]

r.g.

